

Samenvatting onderzoek

Kwalitatieve analyse jaarstukken uitvoeringsorganisaties

Door: Deloitte

Korte samenvatting van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is om:

1. Inzicht te bieden in de kwaliteit van de jaarstukken van de uitvoeringsorganisaties;
2. Inzicht te bieden in de verschillen tussen de kwaliteit van de jaarstukken van uitvoeringsorganisaties;
3. Aanbevelingen te doen om de kwaliteit van de jaarstukken van uitvoeringsorganisaties te verbeteren.

De jaarstukken van 2020 (zowel wettelijke als publieksjaarverslagen en jaarverslagen op departementaal niveau) van 38 uitvoeringsorganisaties zijn beoordeeld aan de hand van het toetsingskader dat Deloitte gebruikt in het kader van de 'Kordes Trofee', aangevuld met enkele nieuwe toetsingscriteria. Zie voor deze criteria de best practices in de tips en aanbevelingen.

Belangrijkste uitkomsten/conclusies

Vershil in kwaliteit

Door het verschil in karakter en status van de verschillende jaarverantwoordingen is een groot verschil waargenomen in de kwaliteit van de verstrekte informatie. Organisaties waarbij de informatie onderdeel vormt van het jaarverslag van het moederdepartement, zoals bij agentschappen, scoren aanzienlijk lager dan de overige organisaties. Deze jaarstukken geven individueel gezien een beperkt beeld van belangrijke elementen. Dit geldt ook voor organisaties die alleen een publieksjaarverslag publiceren en geen wettelijke jaarstukken. Als sprake is van wettelijke jaarstukken, wordt een organisatie op grond van de verslaggevingsregels gedwongen om op bepaalde onderdelen informatie te verschaffen. Is er geen sprake van wettelijke jaarstukken, dan is een organisatie vrij om te bepalen welke informatie zij verstrekken.

Kaders en spelregels

Organisaties die wettelijke jaarstukken opstellen, scoren in het algemeen hoger op de kwalitatieve beoordeling dan organisaties die geen wettelijke jaarstukken opstellen. Zelfstandig bestuursorganen (ZBO) scoren over het algemeen hoger dan de overige organisaties. Voor ZBO's gelden kaders en spelregels waaraan de verslaggeving moet voldoen en wordt getoetst. Dit blijkt een goede houvast te zijn voor beter scorende jaarverslagen. Toch zijn er ook duidelijke kwaliteitsverschillen tussen ZBO's onderling. Dat zit in kwalitatieve aspecten zoals leesbaarheid (structuur, integraal verhaal) en toegankelijkheid van informatie (grafisch, visueel), creativiteit als ook het (wel of niet) opnemen van informatie op gebieden als visie, doelstellingen, risicobeheersing en bedrijfsvoering.

Transparantie

Vanuit het perspectief van een transparante overheid mag men als burger verwachten dat de 'overheden' intrinsiek gemotiveerd zijn om verantwoording af te leggen en niet alleen beschrijven wat goed is gegaan. Maar ook zich kwetsbaar durven op te stellen, als voorgenomen doelen en effecten van beleid nog niet zijn behaald.

MVO

De jaarstukken die zijn geanalyseerd bevatten weinig tot geen informatie over het thema Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Het kan zijn dat organisaties in een separaat document over hun MVO-doelstellingen rapporteren. Een belangrijk aspect van MVO is de transparantie over de inspanning en resultaten in relatie tot de doelstellingen.

Aanbevelingen en tips

Er volgen enkele aanbevelingen en tips vanuit het onderzoek.

- *Geef een kader mee*
Omdat ZBO's over het algemeen hoger scoren en er kaders gelden waaraan de jaarverslaggeving moet voldoen, ligt het voor de hand om een voorstel te doen om ook voor ministeries, departementen en agentschappen een vergelijkbaar kader mee te geven. Daarmee wordt een uniforme normering bereikt, een toetsingskader voor de organisatie zelf en hun auditor.
- *Voer een kwaliteitsslag door*
Internationaal gezien is het bekend dat Nederland geen koploper is bij de toepassing en implementatie van IPSAS (International Public Sector Accounting Standards). Daarbij wordt uniformiteit en vergelijkbaarheid nagestreefd en het stelsel van baten en lasten toegepast. De suggestie is om extra energie te steken in een kwaliteitsslag van de jaarverslaggeving, of dat nu door middel van kaderstelling moet worden afgedwongen, of vanuit een good governance gedachte.
- *Deel good practices*
Een mooie stap zou kunnen zijn om vanuit de analyse, elke organisatie te voorzien van feedback. Vanuit de goede bedoeling om van elkaar te leren en good practices te delen. Per thema is een organisatie uitgelicht die hoog scoorde op het thema in vergelijking tot de andere organisaties. Enkele voorbeelden van good practices:
 - 1) *Doelstelling en visie*: bij de SVB zijn de doelstellingen uitvoerig behandeld en gekwantificeerd en worden ontwikkelingen en obstakels toegelicht.
 - 2) *Risicobeheersing*: Staatsbosbeheer heeft de onderkende risico's gekwantificeerd en weergegeven in kengetallen. Het risicobeheersingssysteem is goed beschreven.
 - 3) *Leesbaarheid*: de NVWA maakt op een prettige manier gebruik van visuele ondersteuning waardoor de tekst gemakkelijker te doorgronden is. Het verslag is in duidelijk taak beschreven.

- 4) *Bedrijfsvoering*: het CBS heeft een verband gelegd tussen de aspecten van bedrijfsvoering en de organisatiedoelstellingen. Door het management is een in control statement afgegeven.
- 5) *Maatschappelijk verantwoord ondernemen*: hiervoor zijn geen good practices vanuit de beoordeelde stukken gekomen. De internationale standaardrichtlijn voor MVO-verslaggeving is die van het Global Reporting Initiative (GRI). Deze wordt ook door diverse organisaties in het publieke domein toegepast.
- 6) *Sociaal jaarverslag*: de politie heeft zeer veel informatie opgenomen inzake personeel, zoals de CAO, groei formatie, Centrale Ondernemingsraad en diversiteit.
- 7) *Financiële rekening*: het CBR heeft per balanspost naast een financiële specificatie ook een tekstuele toelichting opgenomen. Verschillen tussen werkelijke en begrote realisaties zijn goed beschreven.
- 8) *COVID-19*: het CBS heeft op verschillende plaatsen in het verslag beschreven wat de impact van Covid-19 is geweest op de organisatie en op de bedrijfsvoering.